

Huis Bergh verwerft zeldzaam middeleeuws manuscript

Kasteel Huis Bergh te 's-Heerenberg, met o.a. een rijke verzameling middeleeuwse manuscripten en laat-middeleeuwse schilderijen, heeft onlangs een zeer bijzonder manuscript weten te verwerven.

Het unieke manuscript bevat een verzameling kronieken en is rijk geïllustreerd met pentekeningen van hoge kwaliteit. Het moet rond het midden van de 15de eeuw zijn vervaardigd, mogelijk in opdracht van Willem II 'De Rijke', heer van Bergh (1404-1465).

In het vroege voorjaar van 2016 werd Huis Bergh geattendeerd op het zeldzame manuscript dat te koop werd aangeboden op de TEFAF te Maastricht.

Kroniekenhandschrift

Het gaat om een kroniekenhandschrift dat een twaalfstal kronieken, geschiedenissen, bevat. Het start met een kroniek over opeenvolgende pausen en keizers die samen de macht van het Heilige Roomse Rijk representeren. Het handschrift bevat daarnaast ook een reeks regionale kronieken over de bisschoppen van Keulen, Luik, Utrecht en Münster en over de graven en hertogen van Gelre, Holland, Brabant, de Mark en Kleef. Het werk laat een duidelijke oriëntatie zien op het Nederrijnse gebied.

Herkomst van het manuscript

Enige jaren geleden kwam het voor het eerst in zijn bestaan in de kunsthandel en wel die van Dr. Jörn Günther, Rare Books A.G. te Basel. Hij bood het in 2016 te koop aan op de TEFAF, de kunstbeurs te Maastricht.

De historische betekenis van het manuscript

Dergelijke werken komen vaker voor maar zijn doorgaans van later datum, niet zo omvangrijk en niet geïllustreerd. Dit werk kan gezien worden als vroegste getuige van Gelderse geschiedschrijving.

Het manuscript is voor Huis Bergh zo bijzonder interessant omdat voorin het wapen van de heren van Bergh staat: de rode klimmende leeuw naar links in een wit wapenschild met zwarte rand en daarin 11 gouden penningen. Er moet dus een band zijn geweest tussen het manuscript en Huis Bergh. Het meest waarschijnlijke is dat een van de heren van Bergh de opdracht heeft gegeven tot het maken van het manuscript: Willem II 'De Rijke' van Bergh (1404-1465).

De verzameling kronieken is waarschijnlijk samengesteld na 1453 omdat de laatste kroniek het huwelijk vermeldt van Adolf van Kleef en Beatrix van Portugal in dat jaar, en vòòr 1461 omdat

Karel VII nog koning van Frankrijk wordt genoemd. Het manuscript is daarmee te dateren tussen 1453 en 1461. In deze periode werd Gelre geregeerd door Arnold van Gelre (1423-1465) die getrouwd was met Katherina van Kleef.

De kunsthistorische betekenis van het manuscript

Het manuscript bevat, naast het wapen van Bergh nog 28 afbeeldingen: 9 paginagrote pentekeningen en 19 kleinere. De grote tonen steeds een kerkelijke of wereldlijke heerser (paus, bisschop, hertog of graaf), herkenbaar aan hun wapenschild. Ze sieren de pagina naast het begin van een nieuwe kroniek. Ze zijn veelal opgehoogd met kleur, met name in de gezichten, wapenschilden en andere attributen en in onderdelen van harnas of liturgische kleding. De 19 kleinere pentekeningen staan in het verhaal over de pausen en die over de Romeinse bisschoppen en keizers en zijn slechts van een enkele kleurtoets voorzien. De artistieke kwaliteit van de tekeningen is zeer hoog. Uit het hele Gelders-Nederrijnse cultuurgebied is dit kroniekenmanuscript bovendien het enige dat geïllustreerd is. Andere contemporaine geïllustreerde manuscripten bevatten vrijwel uitsluitend Bijbelse taferelen.

Ontstaan in het Gelders/Nederrijnse gebied

Gelet op de inhoud van het manuscript lijkt dit een compilatie die is toegeschreven naar iemand uit de aristocratie in het hertogdom Gelre dat immers wordt omringd door de andere in het manuscript opgenomen regionale kronieken. Bovendien opent de reeks regionale kronieken met die van de hertogen van Gelre. Ook het taaleigen verraadt een zuidelijk Gelders/Nederrijnse oorsprong. Nog een aanwijzing vormen topografische indicatoren op de tekeningen: gebouwen die kenmerkend zijn voor het Gelders/Nederrijnse gebied.

Betekenis voor de collectie van Huis Bergh

Het kroniekenhandschrift is om nog een reden bijzonder op zijn plaats bij Huis Bergh. Huis Bergh bezit het eeuwenoude archief van de heren en later graven Van den Bergh waarin het oudste document te dateren is in 1227. Het manuscript keert dus niet alleen terug naar de plek waar het rond het midden van de 15de eeuw is gebruikt maar ook naar het archief waarin vele documenten uit de rijke geschiedenis van de heren en graven van Bergh nog steeds worden bewaard.

Het is dan ook een zeldzame kans geweest dat Huis Bergh in staat was het manuscript te verwerven. Dat is vooral te danken aan de financiële middelen die fondsen royaal ter beschikking stelden. Wij danken op deze plaats de Vereniging Rembrandt, mede dankzij haar BankGiro Loterij Aankoopfonds en haar Hendrickje Fonds, het Mondriaanfonds, Stichting Zabawas, Stichting het Gasthuis, Stichting de Armenkorf, Stichting Stadskern, Gravin van Bylandt Stichting, Stichting Berghs Belang, Stichting Dorodarte en Kattendijke/Drucker Stichting voor hun zeer gewaardeerde bijdragen.

Presentatie van het manuscript

Vanaf vrijdag 8 september tot en met zondag 8 januari 2018 is in Huis Bergh een beknopte publiekspresentatie gewijd aan het manuscript. Midden 2020 opent er in Huis Bergh een

tentoonstelling waarbij de kroniek centraal staat. De komende tijd worden herkomst en inhoud van het handschrift wetenschappelijk onderzocht.

Noot voor de redactie: voor meer informatie kunt u bellen met Diane Visser 06 51953685. Op dit persbericht rust een embargo tot 7 september! Foto's kunnen worden gedownload via [www.huisbergh.nl/persberichten!](http://www.huisbergh.nl/persberichten)

Kasteel Huis Bergh, Postbus 155, 7040 AD, 's-Heerenberg, www.huisbergh.nl